

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η. Κουρούδης¹

¹ Διεπαγγελματική Οργάνωση Βάμβακος

E-mail: ilias@thrakika.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα παρουσίαση εξετάζονται οι λόγοι που καθιστούν την καλλιέργεια βάμβακος στην Ελλάδα υψίστης σημασίας. Σκοπός της είναι να καταστεί σαφές ότι η καλλιέργεια βάμβακος στη χώρα μας, τα τελευταία 30 σχεδόν χρόνια, έχει τονώσει όχι μόνο την ελληνική οικονομία, λόγω της παροχής πρώτης ύλης στην τοπική κλωστοϋφαντουργία και του τεράστιου όγκο εξαγωγών, αλλά και το εισόδημα του Έλληνα παραγωγού. Η παραγωγή βάμβακος παγκοσμίως αυξάνεται από χρόνο σε χρόνο και η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες που αποτελούν προτεραιότητα των αγοραστών/κλωστηρίων σε όλο τον κόσμο όσον αφορά την αγορά εκκοκκισμένου βαμβακιού. Οι βασικότεροι λόγοι για αυτήν την προτίμηση στο ελληνικό βαμβάκι έχουν να κάνουν με την άμεση διαθεσιμότητα του (το πρώτο που συλλέγεται στο βόρειο ημισφαίριο), τα χαμηλά ποσοστά μόλυνσης, τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας (πολύ κοντά σε μεγάλες αγορές όπως Τουρκία και Αίγυπτος), το ότι είναι μηχανοσυλλογής και έχει πολύ καλά τεχνολογικά χαρακτηριστικά. Ως αποτέλεσμα των προηγούμενων, τόσο ο παραγωγός (αλλά και τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα μέρη – γεωπόνοι, ναυτιλιακές/μεταφορικές εταιρείες, πρατήρια καυσίμων κλπ), όσο και η οικονομία της χώρας επωφελούνται από τον -κυρίως- εξαγωγικό χαρακτήρα του βαμβακιού. Η μεγάλη δυναμική των εκκοκκιστηρίων, οι επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο ήδη προσαρμοσμένος στη βαμβακοκαλλιέργεια αγροτικός εξοπλισμός, τα προγράμματα συμβολαιακής γεωργίας και η εξειδίκευση του κλάδου στη συγκεκριμένη καλλιέργεια είναι μερικοί από τους λόγους για τους οποίους ο Έλληνας παραγωγός στρέφεται στο βαμβάκι. Για την δε οικονομία, υπολογίζεται ότι το βαμβάκι απασχολεί 14 επαγγέλματα και 80.000 αγροτικές οικογένειες. Παρότι οι συνθήκες είναι σε γενικές γραμμές κατάλληλες για τη συνέχιση της ύπαρξης της βαμβακοκαλλιέργειας στην Ελλάδα, υπάρχουν μέθοδοι βελτίωσης και ανάδειξης της, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς. Το ελληνικό βαμβάκι πρέπει να ενταχθεί σε προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης, να αποκτήσει πιστοποίηση, να εφαρμοστούν σε αυτό μέθοδοι γεωργίας ακριβείας και ψηφιακής γεωργίας και να αποκτήσει ενιαίο χαρακτήρα.

1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Τα τελευταία χρόνια, οι χώρες με την πιο ενεργό παρουσία στην αγορά βάμβακος (παραγωγή, εξαγωγές, κατανάλωση) είναι οι Ινδία, Κίνα, Ηνωμένες Πολιτείες, Αυστραλία, Πακιστάν, Βραζιλία, Ουζμπεκιστάν, Τουρκία και Ελλάδα. Οι δύο πρώτες, Ινδία και Κίνα, κρατούν τα σκήπτρα στην παραγωγή βαμβακιού, συγκεντρώνοντας σχεδόν το 50% της παγκόσμιας παραγωγής, ενώ η Ελλάδα κατέχει περίπου το 1% αυτής. Στον τομέα των εξαγωγών ηγούνται οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ακολουθούμενες από την Ινδία, την Αυστραλία και το Πακιστάν, κατά σειρά, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ της 8^{ης} και 9^{ης} θέσης παγκοσμίως. Το 2004 αποτέλεσε τη χρονιά κατά την οποία η παγκόσμια παραγωγή ξεπέρασε για πρώτη φορά τα 120.000.000 δέματα εκκοκκισμένου βάμβακος και έκτοτε ο αριθμός

αυτός κυμαίνεται μεταξύ 100 και 130.000.000 δεμάτων εκκοκκισμένου βάμβακος ετησίως. Χαρακτηριστικό της ραγδαίας αυτής αύξησης στην παραγωγή είναι και το γεγονός ότι τα τελευταία πέντε χρόνια τα αποθέματα βάμβακος αυξήθηκαν εξίσου δραματικά, φτάνοντας τη σεζόν 2014/15 να είναι περισσότερα από την παραγωγή της συγκεκριμένης χρονιάς.

2. Η ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ρόλος της γεωργίας, συνολικά, στην ελληνική οικονομία γίνεται σαφής αν κοιτάξει κανείς τα ακόλουθα νούμερα: Η έκταση των κυρίως αγροτικών περιοχών της χώρας ανέρχεται στο 82% της συνολικής της έκτασης, έναντι 52% αυτής στην Ευρώπη, ενώ ο πληθυσμός των κυρίως αγροτικών περιοχών της Ελλάδας ανέρχεται στο 44%, τη στιγμή που στην Ευρώπη ο αριθμός αυτός είναι 22,6%. Με 56 στρέμματα ανά εκμετάλλευση, έναντι 150 στην υπόλοιπη Ευρώπη, γίνεται κατανοητό ότι ο Έλληνας αγρότης έχει κατά κύριο λόγο μικρές εκτάσεις στη διάθεση του, ή, διαφορετικά, η καλλιεργούμενη γη μοιράζεται σε μικρά κομμάτια μεταξύ πολλών αγροτών. Όσον αφορά την οικονομία, ειδικότερα, το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα της Ελλάδας ανέρχεται στο 13%, ενώ στην Ευρώπη είναι μόλις 4,9%. Αντίστοιχα, το ποσοστό που κατέχει η γεωργία στο ΑΕΠ της Ελλάδας είναι 2,8%, έναντι 1,2% στην υπόλοιπη Ευρώπη. Τέλος, μεγάλο είναι και το μερίδιο των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών, φτάνοντας το 17,8%, όταν στην Ευρώπη το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 6,9%.

3. ΤΟ ΒΑΜΒΑΚΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η καλλιέργεια του βαμβακιού στην Ελλάδα αποτελεί εδώ και τριάντα τουλάχιστον χρόνια μια σταθερή επιλογή για τον Έλληνα παραγωγό. Τα καλλιεργούμενα στρέμματα άγγιξαν τα 4.000.000 την περίοδο 1995/96 και έκτοτε βρίσκονται σε φθίνουσα πορεία, κυρίως λόγω του κόστους της συγκεκριμένης παραγωγής, το οποίο θεωρείται υψηλό για μεγάλη μερίδα παραγωγών, οι οποίοι έχουν στη διάθεση τους προς εκμετάλλευση σχετικά μικρές εκτάσεις γης. Ωστόσο, μέχρι και σήμερα, καλλιεργούνται ετησίως περισσότερα από 2.000.000 στρέμματα βάμβακος, αποδεικνύοντας πως ο Έλληνας παραγωγός δεν αποχωρίζεται εύκολα το συγκεκριμένο προϊόν.

Η παραγωγή σε εκκοκκισμένο βαμβάκι τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται μεταξύ 200 και 300.000 τόνων, με το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής να αποτελεί εξαγωγίμο προϊόν και ένα ελάχιστο μόνο μέρος της (μεταξύ 30 και 40.000 τόνων) να παραμένει στην ελληνική αγορά για κατανάλωση από την τοπική βιομηχανία.

Σύμφωνα με τις τιμές που πληρώνονται στον παραγωγό αλλά και τις επίσημες στρεμματικές αποδόσεις της κάθε χρονιάς, ο Έλληνας βαμβακοπαραγωγός αμείβεται την τελευταία δεκαετία κατά μέσο όρο με 300€/στρέμμα.

Οι νομοί της Ελλάδας με τη μεγαλύτερη έκταση (σε στρέμματα) βαμβακοκαλλιέργειας είναι, κατά σειρά, αυτοί της Καρδίτσας (384.753 στρ. για το 2016/17), της Ροδόπης (330.359 για το 2016/17) και της Λαρίσης (266.596 για το 2016/17), οι οποίοι σημειώνουν και την υψηλότερη παραγωγή συσπώρου βάμβακος, με διαφορετική όμως σειρά: Καρδίτσας (111.381 τόνοι για το 2016/17), Λαρίσης (95.890 τόνοι για το 2016/17) και Ροδόπης (75.187 τόνοι για το 2016/17). Όσον αφορά τις στρεμματικές αποδόσεις για τη χρονιά 2016/17, οι νομοί Λαρίσης, Μαγνησίας και Ημαθίας βρίσκονται στις πρώτες θέσεις, με 360, 357 και 356 κιλά/στρέμμα αντιστοίχως.

Παρότι το βαμβάκι για πολλά χρόνια κατείχε διπλό ρόλο στον αγροτικό τομέα και την οικονομία της χώρας, η εξασθένηση της τοπικής κλωστοϋφαντουργίας είχε ως αποτέλεσμα να βασίζεται πλέον, στο μεγαλύτερο βαθμό, στον εξαγωγικό του χαρακτήρα. Η δυνατότητα εξαγωγής σχεδόν του συνόλου της παραγωγής του ελληνικού βαμβακιού είναι και το μεγαλύτερο, ίσως, προτέρημα του. Δεν επηρεάζεται από την εγχώρια κλωστοϋφαντουργία, όπως επίσης και από τις εκάστοτε εγχώριες οικονομικές/πολιτικές συνθήκες, υπάρχει διαρκής ζήτηση του και αγορές που δίνουν το «παρών» εδώ και πολλά χρόνια, απορροφώντας όλη την ποσότητα του ελληνικού βαμβακιού. Το ύψος των εξαγωγών εκκοκκισμένου βάμβακος μόνο (και όχι των υπολοίπων προϊόντων του, όπως βαμβακόσπορος) υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε περισσότερα από 900.000.000€ τα τελευταία τρία χρόνια.

Ο πιο συνήθης προορισμός του ελληνικού βαμβακιού είναι η Τουρκία (η οποία απορροφά κατά μέσο όρο 100.000 τόνους εκκοκκισμένου βάμβακος από την Ελλάδα κάθε χρόνο) και έπειτα η Αίγυπτος, η Κίνα και η Ινδονησία.

Τα επωφελούμενα εμπλεκόμενα μέρη λόγω του εξαγωγικού αυτού χαρακτήρα του βαμβακιού περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τον εμπορικό οίκο/κλωστήριο (αγοραστής), το εκκοκκιστήριο (πωλητής) και τη ναυτιλιακή/μεταφορική εταιρεία, τον παραγωγό (πρώτη ύλη) και φυσικά τους συνεργάτες του: γεωπόνοι, καταστήματα αγροτικών εφοδίων, πρατήρια καυσίμων, οδηγοί βαμβακοσυλλεκτικής μηχανής, λοιπό εργατικό δυναμικό. Εκτός από την οικονομική τόνωση που λαμβάνουν οι παραπάνω εμπλεκόμενοι, οι χρηματικές αυτές ροές στηρίζουν και το ελληνικό κράτος, μέσω των εισφορών που καταβάλλει κάθε ένα από το προαναφερθέντα μέρη.

Τα βασικά πλεονεκτήματα του ελληνικού βαμβακιού είναι τα ακόλουθα: Είναι άμεσα διαθέσιμο, καθώς συλλέγεται πρώτο στο βόρειο ημισφαίριο. Έχει εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά μόλυνσης. Υποστηρίζεται από πολύ καλά logistics. Βρίσκεται πολύ κοντά γεωγραφικά σε μεγάλες αγορές (Τουρκία, Αίγυπτος). Συλλέγεται με μηχανή και όχι με το χέρι (όπως στις περισσότερες χώρες). Δαθέτει πολύ καλά τεχνολογικά χαρακτηριστικά (μήκος ίνας, αντοχή, micronaire, χρώμα), τα οποία με τη σειρά τους επιφέρουν πολύ καλή απόδοση στο κλωστήριο. Παράγεται με σύγχρονα πρότυπα καλλιέργειας (δεν παρουσιάζεται παιδική εργασία, δεν επιβαρύνεται το περιβάλλον κλπ).

Ο παραγωγός, από την πλευρά του, έχει αρκετούς λόγους να επιλέξει ή να συνεχίσει την καλλιέργεια βαμβακιού: Επιδοτείται σημαντικά από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, ο αγροτικός εξοπλισμός είναι προσαρμοσμένος στη βαμβακοκαλλιέργεια και απαιτείται κόστος για μετατροπή του. Προγράμματα συμβολαιακής γεωργίας για το βαμβάκι, τα οποία καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό το κόστος παραγωγής. Τα εμπλεκόμενα μέρη (παραγωγοί, γεωπόνοι) κατέχουν μεγάλη εξειδίκευση στη συγκεκριμένη καλλιέργεια, με δυνατότητα προσαρμογής στις συνθήκες της κάθε χρονιάς και εμπειρία στην αντιμετώπιση προβλημάτων. Σύγχρονες εκκοκκιστικές μονάδες και ευκολία παράδοσης (πολλά σημεία). Το βαμβάκι έχει μεγάλη ανεκτικότητα στην έλλειψη νερού, συνεπώς οι κίνδυνοι σε περίπτωση λειψυδρίας (ή ελλιπούς άρδευσης) περιορίζονται.

Τέλος, η συνεισφορά του βαμβακιού στην ελληνική οικονομία είναι άκρως σημαντική, καθώς απασχολεί 14 επαγγέλματα, 80.000 αγροτικές οικογένειες και 170.000 θέσεις εργασίας στη μεταποίησης και άλλους τομείς.

4. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ

Παρότι οι συνθήκες καλλιέργειας του βαμβακιού, όπως και παραγωγής των τελικών προϊόντων από αυτό (εκκοκκισμένο βαμβάκι, βαμβακόσπορος κλπ), στην Ελλάδα

θεωρούνται από τις πλέον κατάλληλες, η αγορά (και ιδιαίτερα ο τελικός καταναλωτής) είναι αυτή που εν τέλει ορίζει την κατεύθυνση που πρέπει να πάρει ο κλάδος συνολικά. Μερικές από τις μεθόδους βελτίωσης και περαιτέρω ανάδειξης του ελληνικού βαμβακιού είναι οι ακόλουθοι: Εφαρμογή προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, από το χωράφι ως το τελικό προϊόν, ώστε να ακολουθούνται συγκεκριμένες διαδικασίες, με βάση τα σύγχρονα περιβαλλοντικά/κοινωνικά πρότυπα (ορθή χρήση νερού και λιπασμάτων, σωστές συνθήκες συγκομιδής, ξεχωριστή εκκόκκιση και αποθήκευση). Πιστοποίηση τόσο του τελικού παραγόμενου προϊόντος (ρούχο) όσο και των ενδιάμεσων (σύσπορο βαμβάκι, εκκοκκισμένο βαμβάκι, νήμα), καθώς επίσης και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του, σύμφωνα με διεθνή (BCI) και τοπικά πρότυπα (Agro 2.1) και τις απαιτήσεις της αγοράς (μέχρι το 2020 το 30% του βαμβακιού προς κατανάλωση θα είναι πιστοποιημένο). Εφαρμογή γεωργίας ακριβείας / ψηφιακής γεωργίας, για online παρακολούθηση των αγροτεμαχίων κάθε παραγωγού μέσω υπολογιστή (camera, gps), τροποποίηση τρακτέρ για αυτόματη σπορά, τοποθέτηση μετεωρολογικών σταθμών και υγρασιόμετρων για ενημέρωση καιρικών αλλαγών, εγκατάσταση αυτόματων συστημάτων ύδρευσης, χρήση ηλεκτρονικού ημερολογίου για καταγραφή των εργασιών καλλιέργειας (ύδρευση, σπορά, λιπάσματα). Έρευνα για την εύρεση κατάλληλων ποικιλιών, βάσει των αναγκών της κάθε περιοχής, ώστε να παράγεται βαμβάκι καλύτερων χαρακτηριστικών, αλλά και να εξαλείφεται το ρίσκο να μείνει αμάζετο το χωράφι σε περίπτωση οψιμότητας. Δημιουργία ενιαίου χαρακτήρα ελληνικού βάμβακος (κοινές μέθοδοι στην καλλιέργεια, την επιλογή σπόρων και φυτοφαρμάκων, τον τρόπο και τη συχνότητα άρδευσης, τις ώρες συγκομιδής, την εκκόκκιση και την αποθήκευση εκκοκκισμένου βάμβακος).

Η Διεπαγγελματική Οργάνωση Βάμβακος έχει ως σκοπό την ανάδειξη και βελτίωση της βαμβακοκαλλιέργειας, την οργάνωση της παραγωγής και εμπορίας του προϊόντος, την πιστοποίηση της ποιότητας του, την προαγωγή των κοινών διεπαγγελματικών συμφερόντων και τη συνεχή ενημέρωση των παραγωγών για τις εξελίξεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ακόμα, συνεργάζεται με το Εθνικό Κέντρο Ταξινόμησης Βάμβακος, το οποίο, μεταξύ άλλων, μελετά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ποικιλιών βάμβακος και ταξινομεί το 1% των παραγόμενων δεμάτων σε επίπεδο χώρας για δημιουργία εθνικού φακέλου ποιότητας. Τέλος, συμμετέχει σε επενδυτικά/αναπτυξιακά προγράμματα, διοργανώνει ημερίδες ανά Περιφέρεια, ενώ δεν ασκεί κερδοσκοπική δραστηριότητα.